

**REVITALIZACIJA DVORCA DUNĐERSKI U ČELAREVU -
KONCEPT COWORKING PROSTORA****REVITALISATION OF THE CASTLE DUNĐERSKI IN ČELAREVO –
THE CONCEPT OF COWORKING SPACES**

Jovana Bošković, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – ARHITEKTURA

Kratak sadržaj – *Ovaj rad bavi se istraživanjem coworking konceptom radnih prostora. Koje ima za cilj da ispita društvene uticaje koji su doveli do stvaranja ovakvog koncepta rada i da ustanovi koje su to najodrživije strategije pri projektovanju ovakvih prostora u urbanim i ruralnim sredinama. Ishod istraživanja čini predlog revitalizacije dvorca Dunđerski u Čelarevu u koji je implementirana ova tipologija u cilju odgovara na postojeće potrebe poboljšanja kvaliteta života kako u Čelarevu, tako i u celoj Vojvodini.*

Ključne reči: *projektovanje enterijera, revitalizacija, coworking*

Abstract – *This paper deals with the research of the coworking concept of working spaces. The research aims to analyse the social influences that led to the creation of this concept of working spaces and to establish the most sustainable strategies when it comes to designing such spaces in urban and rural environments are. The outcome of the research is a proposal for the revitalization of the mansion Dunđerski in Čelarevo, in which this typology was implemented in order to provide an answer to the current spatial needs of work both in Čelarevo and in the whole province of Vojvodina.*

Keywords: *interior design, revitalisation, coworking*

1. UVOD**1.1 Predmet istraživanja**

Ovaj rad se bavi istraživanjem coworking prostora kao novom koncepcijom rada u 21. veku. Ishod istraživanja predstavlja predlog revitalizacije enterijera dvorca Dunđerski prepoznatog kao podobno mesto za smeštanje ovakve jedne tipologije.

Takođe, u okviru rada analizirani su aspekti održivog razvoja kao i potencijal objekta da odgovori na savremene potrebe društva. Revitalizacija ovakvog jednog objekta podrazumeva rehabilitaciju zgrade u svrhu prenamene njene originalne funkcije. Objekat je trenutno u narušenom stanju, bez namene i funkcije, uprkos nekoliko sanacija u proteklih dvadeset godina.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila dr Mirjana Sladić Todorov, red.prof.

Potrebno je poboljšanjem trenutnog njegovog stanja, odgovarajućim intervencijama kao i prenamenom, u što većoj meri sprečiti dalje propadanje objekta. Kroz ovaj rad ukayano je na nove namene objekta i njegovog uređenja, zatečene stilske elemente enterijera, a u cilju oživljavanja ovog kulturnog dobra.

1.2 Cilj istraživanja

Istraživanje ima za cilj da ispita društvene uticaje koji dovode do stvaranja coworking koncepta rada i da ustanovi koje su to najodrživije strategije pri projektovanju ovakvih prostora u urbanim i ruralnim sredinama. Ishod istraživanja čini predlog revitalizacije Dvorca Dunđerski u Čelarevu, u koji su implementirane ove tipologije u cilju odgovora na postojeće potrebe poboljšanja kvaliteta života i rada kako u Čelarevu tako i u celoj Vojvodini.

1.3 Lokacija i kontekst

U slučaju projekta koji je predmet razrade, fokus je na implementaciji coworking prostora sa pratećim sadržajima u postojeći objekat od kulturnog i istorijskog značaja. Kako je nagovešteno u uvodnom delu, u pitanju je Letnjikovac Dunđerski u Čelarevu, nadomak Novog Sada. Pandemija COVID-19 nije samo dodatno podstakla potrebu za radom na daljinu već je i svojim poslednicama od kojih je primarna bila socijalna izolacija na globalnom nivou, proizvela masovnijiu želju za begom iz gradova i provođenjem vremena u prirodnoj sredini između ostalog i kada je rad u pitanju. Dosadašnja praksa projektovanja coworking prostora usko je vezana za postojeće objekte koji su izgubili svoju primarnu namenu, koji su delimično ili u velikoj meri devastirani i kao takvi stoje kao spomenici davne prošlosti u vremenu i prostoru.

Dvorac Dunđerski je baš jedan takav objekat, sa veoma važnim stilskim i istorijskim obeležjima. Objekat je izgubio svoju namenu još od pedesetih godina 20. veka nakon čega je pripao vlasništvu Muzeja Vojvodine. Čekajući novu funkciju, dvorcu se razmatra zadavanje novog života, u skladu sa poštovanjem njegovog istorijskog značaja i lokacijskog konteksta u kom se nalazi.

Dvorac Dunđerski predstavlja dobar primer u kojem bi coworking sadržaji mogli da zažive i opstanu u vremenu. Čelarevo je mesna zajednica unutar opštine Bačka Palanka, na svega 30km od Novog Sada i 123km od Beograda. Povoljan položaj unutar Vojvodine čini ga zgodnim za posetioce iz okolnih zemalja - Rumunije, Hrvatske i Mađarske. Seoski ambijent koji je izolovan od

gradske gužve, kvalitet prirodnog pejzaža, nezagadenost vazduha, zvuka i okoliša samo su neki od kvaliteta kojima Čelarevo može doprineti opravdavanju ovakve arhitektonске funkcije u malom mestu. Coworking kao tipologija se značajno oslanja na mirna i tiha okruženja koja su u potpunosti podređena radu, ali u kojima je u periodima odmora moguće pronaći izvore razonode i drugih sadržaja, kao što je obilazak Karlsberg pivare, zatim nekropole koja je značajan deo arheološkog nasleđa Srbije, i još toga.

1.4 Detaljan tehnički opis postojećeg stanja objekta

Sam dvorac se najjednostavnije može okarakterisati kao prizemna građevina pravougaone osnove. Pravilnost geometrije prisutna je u svim detaljima kao posledica kreativnog procesa nepoznatog bečkog arhitekta.

Ulazni hol je pravougaona prostorija čija se duža osa orjentiše prema salonu. Sagledavajući osnovu postojećeg stanja dvorca, lako je zapaziti jedan od najočiglednijih manira projektovanja u neoklasicizmu - potpuno simetrična osnova letnjikovca, unutar koje glavni poprečni brod sa ulaznom partijom formira strukturu u obliku velikog slova T.

Iz hola vode pet tipiziranih i punih vrata, čija su krila od punog drveta sa pet jednakih kasetiranih profila

U nizu prostorija orijentisanih ka zapadu, uočavaju se *saloni* koji izlaze na zadnju fasadu objekta. Dva manja i jedan veći, centralni salon odvojeni su dvema staklenim pregradama, a zidovi salona nekada su bili obloženi papirnim tapetama sa različitim cvetnim uzorcima. Podovi su bili od parketa posebne, lamelirane izrade, neuobičajenog za naše prostore tog doba.

Centralni salon se nazivao žuti salon, i predstavljao je zonu koja je odvajala dva manja salona - plavi i crveni. Salon sa leve strane glavnog poprečnog broda bio je plavi salon sa garderobrom, iz kojeg se pristupalo muškom klubu. Analogno, sa desne strane je bio crveni salon sa garderobrom iz kojeg se moglo doći do ženskog kluba.

Preostalih osam soba dvorca raspoređene su u dva niza - sprema šest, te pored salona po jedna. Približna visina soba je oko 4,80m. Sobe su parketirane lamelnim parketom bez ukrasa, uglavljenim u kvadratna polja dimenzija 30x30cm. Zidovi su ili dvobojni ili tapetirani.

1.5. Opis zatečenog stanja objekta

Pristupajući dvorcu, može se lako uočiti njegovo oronulo i prilično zapušteno stanje. Između ostalog, njegova fasada direktno utiče na ovaj utisak jer se jasno vidi dotrajali i delimično pootpadani malter u većim i manjim površinama.

Kamene kocke kojima su izvedeni prilazi do trema na određenim mestima bile su izvađene iz svojih ležišta i razbacane unaokolo dok su određena prozorska krila u potpunosti otkinuta, što je jednom prilikom sanirano. Sam objekat je bio meta vandala i čestih krađa. Sa fasade su pokradena bronzana slova sa spomenika, bakarni oluci i krovne ploče od škrljca, a na više mesta dvorac je ispisan grafitima. Engleski vrt kome se može pristupiti iz dvorca je takođe pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika, i još uvek je u prilično očuvanom stanju. U njemu se nalazi preko 120 raznolikih, zaštićenih stabala, i pri zadavanju nove potencijalne funkcije, značajno doprinosi atraktivnosti letnjikovca kao mestu organizovanja događaja i provođenja slobodnog vremena.

2. ANALIZA PREDVIDENOG PROGRAMA

2.1 Coworking kao koncept radnog prostora u 21.veku

Otvaranjem mogućnosti za rad od kuće u određenim industrijama, coworking kao nova koncepcija rada postao je posebno popularan u poslednjih nekoliko godina. Pojam coworking označava način rada pri čemu se pojedinci okupljaju na određenom mestu radi mogućnosti razmene informacija, i znanja o određenim temama, nezavisno od toga čime se bave.

U arhitektonskom smislu, mesto okupljanja postaje kancelarija koja se deli i u čijoj srži leže dva osnovna principa: zajednica i fleksibilnost.

Coworking kancelarijske prostore koriste ljudi širom sveta, pre svega frilenseri, manji preduzetnici i startapi a u poslednjih par godina i velike korporacije. Sa pandemijom COVID-19, rad na daljinu postao je nova realnost i za deo stanovništva koji se pre nije susretao sa ovakvim načinom rada. Takođe, postoje predviđanja da će i nakon pandemije mnogi nastaviti da rade od kuće ili u coworking prostorima u potpunosti ili delimično.

2.2 Studije slučaja

Kako bi se proširila znanja o konceptu *coworking* prostora i dizajnom istih, analizirani su primeri sličnih prostora koji su realizovani u praksi. Svi primeri realizovanih projekata sadrže coworking tipologiju koja je u zavisnosti od potreba korisnika manje ili više izdvojena na nekoliko zona.

2.2.1. 7 Gates Lounge, Shio Architect Design Office

7 Gates Lounge predstavlja projekat modne e-komerc kompanije realizovan zbog potrebe za ekspanzijom svog distributivnog centra. Ovaj radni prostor smešten je u objekat koji je nekada imao namenu hale i ovim povodom ona je reorganizovana u 7 manjih jedinica posvećenih radu. Glavna ideja bila je da zatečeni prostor koji je dosta velik i izdužen bude organizovan tako da se postigne udobnost, fleksibilnost i jednostavnost korišćenja istog.

Dizajn enterijera ovog prostora odlikuje jednostavan i sveden izraz. Pristup coworking temi je u ovom primeru drugačiji od onoga što je češće viđeno u praksi, s obzirom da se radi o objektu koji je posvećen radnicima jedne kompanije ali i lokalnom stanovništvu.

Uzimajući sve u obzir, iako sa manjkom dodatnih sadržaja, novoprojektovano rešenje služi svrsi i kontekstu u kojem se nalazi.

2.2.3 Palazzo del Luce Restoration, EXiT architetti

Palazzo del Luce Restoration predstavlja restauraciju i konverziju objekta sagrađenog u 16. veku, za potrebe današnjeg coworkinga. Objekat je originalno projektovan za vojno lice koje ga je koristilo za lične potrebe. Od samih sadržaja, u ovom projektu predviđeni su zajednički i individualni prostori za rad, zajedničke prostorije za odmor i sale za sastanke i prezentacije manjeg i većeg kapaciteta. Funkcije su raspoređene po etažama od programa koji su javnijeg karaktera do onih privatnijih.

Sam dizajn enterijera ovog prostora definisan je komercijalnijim modernim pristupom, bez nekog specifičnog duha prostora, pritom poštujući sve zatečene postojeće karakteristike objekta. Najviše pažnje posvećeno je zatečenim elementima u prostoru i njihovoj obradi (krovna konstrukcija, zidovi, podovi) čime je postignuta prijatna

atmosfera na prvom mestu, dok je dizajn pokretnog mobilijara bio u drugom planu.

2.2.4 Nova Iskra Dizajn Inkubator, Studio Petokraka

Nova Iskra predstavlja coworking prostor u smešten u centralnom jezgru Beograda, posvećen mladim kreativcima u Srbiji i regionu.

Glavna ideja projekta enterijera ovog prostora se zasniva na kontrastu između zatečenih, grubo obrađenih konstruktivnih elemenata kao što su stubovi i pod koji su u betonu i dodatih elemenata nameštaja koji su u toplijim nijansama. Sam dizajn prostora je po svojim karakteristikama industrijski i vrlo specifičan, što je dobra postavka pri dizajnu obnavljanih savremenih sadržaja.

Analizom prethodno navedenih primera dolazi se do zaključka da coworking prostori ne moraju nužno da teže slobodnijoj koncepciji organizacije prostora.

Primeri koji su obrađeni u ovom poglavlju redom su opisivani po broju sadržaja koji nude i nivoom njihove fluidnosti. U sva tri projekta coworking prostori su smešteni u objekte koji su iz određenih razloga izgubili svoju primarnu funkciju, i implementacijom coworking funkcije ponovo su vraćeni u život što na taj način doprinosi njihovoj održivosti kroz budućnost.

3. NOVOPROJEKTOVANO STANJE

Polazni koncept ovog projekta predstavlja ideja integracije prostora za rad i drugih pratećih sadržaja uz podsticanje socijalne interakcije korisnika preplitanjem prostora različitog stepena privatnosti.

Cilj projekta je da se ovakvim pristupom stvori prostor čija bi atmosfera podstakla kreativnost, razmenu ideja, kao i osećaj zajedništva među ljudima istih interesovanja.

Glavna programska celina je svakako coworking uz prostornu podelu na dve podceline:

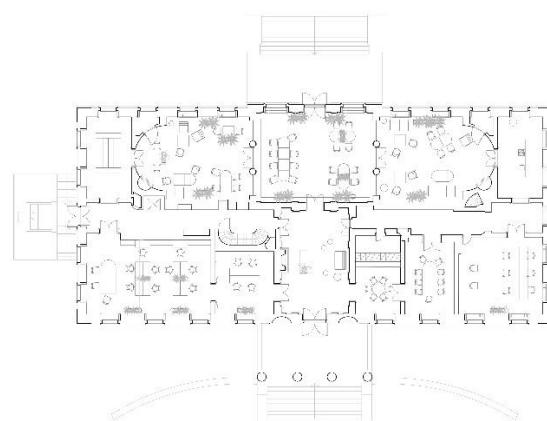
1. PROSTORNA CELINA 1 – prizemni deo objekta posvećen isključivo prostoru za rad
2. PROSTORNA CELINA 2 – suterenski prostor posvećen prostoru za odmor i relaksaciju koji je osim stalnim posetiocima coworkinga otvoren i lokalnom stanovništvu.

Prva celina dalje se funkcionalno deli na prostore za rad većeg stepena privatnosti i prostore za rad slobodnijeg tipa organizacije. Gledajući prostorni plan objekta funkcije se po stepenu privatnosti ređaju polazeći od glavnog ulaza u objekat od više privatnih ka manje privatnim celinama što uslovljava jasno definisanu funkcionalnu podelu objekta.

3.1 Prostorna organizacija

Prizemlje kao mesto kontakta unutrašnjosti objekta sa spoljnim prostorom sadrži ulaznu partiju koja ima funkciju recepcije.

Ulazna zona okružena je velikim prostorijama u kojima su smeštene coworking zone različitog karaktera. Tako, uz glavnu fasadu objekta, sa istočne i zapadne strane postavljene su coworking funkcije privatnijeg i nešto konvencionalnijeg tipa, bez mogućnosti za velike prostorne transformacije.

Slika 1. Osnova novoprojektovanog stanja prizemlja

Poseban izazov bio je funkcionalno rešiti severni poprečni brod prepoznat kao glavno nasledeno čvorište ovog objekta. U ovom delu objekta, coworking je zamišljen kao prostor za rad ležernijeg tipa koji može da se u skladu sa potrebama, transformiše u mesto za održavanje različitih događaja, kao npr u salu za predavanja, filmske projekcije, performanse i slično. Ova multifunkcionalna celina sa istočne i zapadne strane izlazi na dve prostorije (kuhinju i biblioteku) koje služe kao mesto sastanka između dve glavne zone u prizemlju. U suterenu objekta smešteni su prateći sadržaji koji čine kafe-restoran sa svojom kuhinjom, toaletima, prostorima za zaposlene, administracijom i prostorijama za odlaganje.

3.2 Enterijer coworking prostora

Prostorni obuhvat objekta u ovoj fazi razrade projekta koji ulazi u novoprojektovano stanje enterijera je svakako prizemni deo. Coworking kao primarna namena, prostire se na celoj ovoj etaži. Pri projektovanju ovih celina, a u skladu sa odredbama zavoda za zaštitu spomenika Vojvodine i očuvanjem zaštićenih stilskih elemenata u enterijeru objekta, uvedene su određene izmene u odnosu na zatečeno stanje. Navedene izmene uključuju svakako uklanjanje par pregradnih zidova u istočnom i zapadnom delu objekta pri glavnoj fasadi radi urednije funkcionalne organizacije novih programa. Važno je spomenuti, da pri procesu projektovanja nisu dodavani monumentalni građevinski elementi koji bi mogli narušiti reverzibilnost objekta. Samim tim, stilski elementi nisu ugroženi dok portali koji su tom prilikom demontirani sačuvani su za slučaj njihove ponovne montaže u budućnosti.

Osim stilskih elemenata na stubovima i zidovima, zadržavaju se i drugi elementi poput zatečenih kamina i kompletne stolarije sa svim potrebnim potezima sanacije istih.

3.3 Oblikovanje i materijalizacija

Prizemlje objekta je u velikoj meri uslovljeno naslednim stilskim elementima u enterijeru. Iako izdvojeno na dve celine u kontekstu nove namene, u slučaju materijalizacije i oblikovanja enterijera prizemni deo tretiran je u istom maniru.

Zidne strukture kao i većina zatečene stolarije sanirane su u potpunosti na mestima gde je to bilo neophodno, nakon čega podležu završnoj obradi u prijatne tonove.

Obrada poda je od livenog betona kao materijala koji je dugotrajan, otporan i nezahtevan za održavanje. Posebno je vođeno računa o tome da materijali korišćeni u enterijeru budu visokog kvaliteta i da ne budu zahtevni za održavanje.

Imajući u vidu relativno veliku cirkulaciju ljudi i visok intenzitet korišćenja prostora, neophodno je da materijali u enterijeru budu kvalitetni, trajni, otporni na habanje, a da pritom ne budu zahtevni za održavanje.

Elementi koji dominiraju u prostoru i istovremeno podržavaju zvučnu i vizuelnu izolaciju u zavisnosti od trenutnih potreba korisnika su zavese, koje su zastupljene gotovo svuda u prostoru. Poseban karakter one imaju upravo u multifunkcionalnoj zoni, gde osim što služe kao vizuelne i funkcionalne pregrade, svojim koloritom podsećaju na nekadašnje nazive tih prostorija (plavi salon, crveni salon). Velika pažnja posvećena je svim elementima nameštaja koji se prave vodeći računa o njihovoj unutrašnjoj organizaciji, pri čemu su kuhinja i biblioteka centralno pozicionirane.

Gotovo sve prostorije su na ovaj način arhitektonski reverzibilne, što ovom projektu dodatno daje na značaju.

3.4. Mobilijar i rasveta

Prilikom izbora *mobiliijara i rasvete* korišćeni su slični parametri kao i prilikom izbora materijalizacije, što pre svega podrazumeva to da oni moraju biti visoko kvalitetni i trajni. Bez obzira na nasleđeni karakter prostora, njegova nova namena zahteva u potpunosti savremeni pristup u dizajnu. U dizajnerskom pogledu, cilj projekta je pomiriti staro i novo, a da se pritom očuva utisak homogenosti i prijatnosti u prostoru.

Komadi nameštaja izabrani za enterijer ovog prostora dizajnirani su polovinom XX veka. Pri projektovanju posebno je vođeno računa da nameštaj bude udoban i lako pomerljiv.

Pored gotovog nameštaja koji se unosi u prostor, osmišljeni su i drugi pomerljivi komadi (radni stolovi i žardinjere različitih visina i obrade).

Osvetljenje multifunkcionalne zone je od posebnog značaja za ceo enterijer. Kako je taj prostor poprilično prostran u, bilo je neophodno nekako umanjiti taj osećaj iznimne beskonačnosti. To je rešeno smišljanjem šinskog sistema sastavljenog od linijskih elemenata (aluminijumskih kutijastih profila) koji su međusobno ukrštani unapred definisanim rasterom. U ostatku enterijera, korišćena je kombinacija akcentovanog i ambijentalnog osvetljenja. Ambijentalna rasveta prisutna je u vidu visilica i podnih lampi dok je akcentovana uperena na površine za rad u vidu visećih lampi. Neki od brendova čiji su elementi mobilijara i rasvete korišćeni pri projektovanju enterijera su Magis, Artek, Hay, Fritz Hansen, Flos, Davide Groppi, Vibia, itd.

Slika 2. Vizualizacija multifunkcionalne zone

3.5 Eksterijer objekta

Kada se govori o eksterijeru dvorca, sve njegove karakteristike u potpunosti podležu merama sanacije na mestima gde je to potrebno. U skladu sa odredbama zavoda za zaštitu spomenika Vojvodine, objekat je jedino prihvatljivo u što većoj meri vratiti u početno stanje, te se ovim projektom isto i planira. Takođe, prirodno okruženje u kojem se nalazi potrebno je redovno održavati ne bi li se vratio stari sjaj i prijatnost okruženja.

4. ZAKLJUČAK

Coworking radni prostori nastali su kao odgovor na niz savremenih društvenih promena koje su se odigrale u poslednjih decenija dovodeći u pitanje neke od ustaljenih obrazaca rada. Kroz analizu programa coworking prostora definisano je značenje ovog pojma i istražene su njegove karakteristike, kao i uslovi koje ovakvi prostori treba da ispune kako bi funkcionisali na adekvatan način i ispunili svoju svrhu. Na osnovu svega navedenog, predložena je još jedna vizija ovih prostora, kroz revitalizaciju dvorca Dunderski u Čelarevu u neposrednoj blizini Novog Sada.

5. LITERATURA

- [1] Balat I. "Dvorac u Čelarevu" Istorijat, arhitektura i zbirka stilskog nameštaja, izdavaštvo Vojvodanskog muzeja u Novom Sadu, 1989.
- [2] Bakić S. "Dvorac u Čelarevu", Istorijско-arhitektonski prikaz, Zavod za zaštitu spomenika kulture Vojvodine, Novi Sad
- [3] Fahle, C. (2021). "How coworking just became the new normal of working". <https://medium.com/betahaus/how-coworking-just-became-the-new-normal-of-working-6e459dfdd122>, Pristupljeno u julu 2022.

Kratka biografija:

Jovana Bošković rođena je u Rumi 1995. god. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitektura – Dizajn enterijera odbranila je 2022.god

Kontakt: jovanabboskovic@gmail.com